

RECENZJE I SPRAWOZDANIA [Reviews and reports]

Agata Gąsiorowska (2014). *Psychologiczne znaczenie pieniędzy*
Dlaczego pieniądze wywołują koncentrację na sobie?
Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN (ss. 215)

Książka Agaty Gąsiorowskiej z SWPS (oddział we Wrocławiu), specjalistki zarządzania i marketingu, to jedna spośród nielicznych polskich publikacji z zakresu psychologii pieniądza. Publikacja mieści się w obszarze zainteresowań psychologii ekonomicznej. W Polsce wiedza naukowa na temat zachowań ekonomicznych jest stosunkowo ograniczona, choć problemy związane z konsumpcją, oszczędnościami, socjalizacją ekonomiczną czy podatkami są powszechne i towarzyszą wielu z nas w codziennym życiu.

Autorka w swojej publikacji skoncentrowała się na podstawowym mechanizmie nadającym pieniądzom psychologicznego znaczenia. Podjęła też próbę odpowiedzi na dwa pytania: (1) czy posiadane zasoby pieniężne można zaliczyć do zasobów intrapersonalnych oraz (2) czy w zakresie przekonań o symbolicznej naturze pieniądza występują różnice indywidualne.

Publikacja składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy stanowi wstęp teoretyczny. Agata Gąsiorowska przedstawiła w nim różne sposoby definiowania pieniądza, pojęcia związane z psychologicznym znaczeniem pieniądza oraz teorie wyjaśniające mechanizm psychologicznego oddziaływania pieniądza na człowieka. Okazuje się, że

pieniądz trudno zdefiniować. W naukach ekonomicznych najczęściej opisyje się go poprzez wyodrębnianie jego funkcji, a mianowicie:

- 1) środka wymiany (transakcyjna, cyrkulacyjna) – funkcja ta jest uważana za najstarszą i umożliwiającą handel;
- 2) miernika wartości towarów – funkcja rozrachunkowa;
- 3) środka przechowywania wartości, czyli gromadzenia pieniędzy – funkcja tezauryzacyjna.

Obecnie badania potwierdzają duże znaczenie psychologiczne pieniądza i wskazują na jego złożoność. Agata Gąsiorowska podkreśla jego dualną, instrumentalno-symboliczną naturę: pierwsza z nich wyraża stronę ekonomiczną, natomiast druga – społeczno-emocjonalną.

W rozdziale drugim monografii zostały zaprezentowane dostępne na rynku polskim oraz poza granicami naszego kraju kwestionariusze oraz wybrane wyniki badań w zakresie postaw wobec pieniędzy. Do najpopularniejszych skal do pomiaru postaw wobec pieniędzy należą: *MBBS* Furnhama, *Mas Yamauchi* i *Templera*, *MES Tanga*, *Skala Ja i Pieniądze* Wąsowicz-Kiryło oraz *SPP* Gąsiorowskiej.

Skala Postaw Wobec Pieniędzy (SPP) składa się z siedmiu wymiarów. Są to: Kontrola finansowa (KF), Władza płynąca z pieniędzy (WP), Niepokój o finanse (NF), Awersja wobec zobowiązań finansowych (AW), Łapanie okazji (ŁO), Źródło zła (ZZ) i Preferowanie gotówki (PG). Pełna wersja skali zawiera 58 pozycji testowych, a jej wersja skrócona – 25 pozycji.

Na podstawie badań przeprowadzonych w latach 2004-2012 z użyciem skali SPP, Agata Gašiorowska wyodrębniła cztery stabilne typy postaw wobec pieniędzy oraz określiła ich cechy charakterystyczne. Rozpoznała cztery profile, które zostały przez nią nazwane w sposób następujący: (1) *niespokojni wielbiciele* (zaliczono tu osoby o wysokim poziomie przekonania o władzy, którą dają pieniądze ujawniające wysoki niepokój w sytuacji ich braku), (2) *negujący znaczenie* (zaliczono tu osoby negujące znaczenie pieniędzy), (3) *refleksyjni zarządcy* (są to osoby, które cechuje wysoki poziom kontroli i efektywne zarządzanie zasobami) oraz (4) *niezaangażowani hedoniści* (czyli osoby przekonane, że pieniądze nie świadczą o sukcesie).

Autorka zaproponowała dwuwymiarowy model postaw wobec pieniędzy, na który składają się przekonania o symbolicznej naturze pieniędzy (niespokojni wielbiciele i negujący znaczenie) oraz instrumentalne nastawienie na zarządzanie pieniędzmi (refleksyjni zarządcy i niezaangażowani hedoniści). W dalszych badaniach z użyciem Skali Postaw Wobec Pieniędzy (SPP) oraz przy wykorzystaniu innych narzędzi psychologicznych Autorka wyodrębniła zespół cech temperamentalnych i osobowościowych, a także po-

ziom optymizmu charakterystyczny dla wyróżnionych przez nią profili.

W kolejnym, trzecim rozdziale zaprezentowane zostały wyniki pięciu eksperymentów dotyczących związku pomiędzy psychologicznym znaczeniem pieniędzy a koncentracją na sobie. Ich wyniki wykazały, że *myślenie o pieniądzach wiąże się z autonomią, niezależnością, koncentracją na sobie i na swoich celach – szczególnie u osób, które przypisują pieniądзом symboliczne właściwości.*

Poszukując odpowiedzi na pytania dotyczące korelacji pomiędzy psychologicznym znaczeniem pieniędzy i samooceną, Agata Gašiorowska przeprowadziła eksperymenty, których opis oraz wyniki przedstawiła w rozdziale czwartym.

Wyniki pierwszych trzech eksperymentów wskazują na związek pomiędzy poziomem samooceny mierzonej jako samoocena jawna, utajonej i narcyzm a wzbudzaniem myśli o pieniądzach. Zachodząca korelacja jest dodatnia. Oznacza to, że wzbudzanie myśli o pieniądzach przyczynia się do wzrostu samooceny deklarowanej przez osobę badaną (kwestionariusz SES Rosenberga), wzrostu wyników uzyskanych na skali narcyzmu (kwestionariusz narcyzmu NPI) oraz polepszenia samooceny utajonej (Test Utajonych Skojarzeń). Związek ten jest widoczny szczególnie w grupie osób przekonanych o symbolicznej naturze pieniędzy. Uzyskane wyniki w kolejnych eksperymentach pozwoliły na postawienie wniosku, że doświadczanie porażki zwiększało pożądanie pieniędzy, szczególnie u osób wierzących w ich symboliczną siłę. Wyniki badań ponadto potwierdzają hipotezy postawione przez Autorkę, a mianowicie ko-

relację niskiej samooceny z przekonaniem o symbolicznej naturze pieniędzy.

Ostatnia część publikacji została poświęcona zweryfikowaniu hipotezy o tym, czy pieniądze w swoim psychologicznym znaczeniu stanowią bufor chroniący przed trwogą egzystencjalną. Trwoda egzystencjalnej został poświęcony ostatni rozdział książki. Autorka przeprowadziła sześć badań mających na celu uzyskanie odpowiedzi na zadane pytanie. Wyniki wskazują na występowanie korelacji pomiędzy posiadaniem pieniędzy a trwogą egzystencjalną. Wzbudzenie trwogi egzystencjalnej skutkowało zwiększeniem pożądania pieniędzy.

Czytelnik w recenzowanej monografii autorstwa Agaty Gašiorowskiej

ma możliwość zapoznania się z wybranymi narzędziami służącymi badaniom w zakresie psychologii pieniądza, poznać ich zalety oraz pewne ograniczenia. Autorka zaprezentowała szereg eksperymentów, mających na celu uzyskanie odpowiedzi na postawione we wstępie pytania dotyczące psychologicznego znaczenia pieniądza dla współczesnych i wybranych jego uwarunkowań. W bardzo szczegółowy sposób opisała procedurę własnych badań, analizę wyników oraz wyprowadzone z nich wnioski. Dla osoby projektującej badania nad problematyką pieniądza i poszukującej wskazówek z tym związanych jest to cenna pozycja.

Hanna Waligórska